

Ons systeem is toe aan heilzame veranderingen

Red de welvaartsstaat!

Maatschappij en beleid Het einde van de Belgische welvaartsstaat is al dikwijls aangekondigd. Maar volgens Ive Marx, onderzoeker aan het Centrum voor Sociaal Beleid (Universiteit Antwerpen), zijn de overlevingskansen reëel. “Op voorwaarde dat de bereidheid er is. Solidariteit vormt de basis. Maar er zijn problemen die dringend moeten worden aangepakt.” **Tekst Marjorie Blomme | Foto's Jan Locus**

Wat is de betekenis van wetenschappelijk onderzoek voor onze welvaartsstaat? Is meten altijd weten?

Ive Marx: “Wetenschappelijk onderzoek is de enige manier om te weten hoe de dingen in elkaar zitten. Je ziet veel verschillen tussen internationale studies. Het is niet eenvoudig om die verschillen te duiden. Daar schiet de wetenschap soms te kort. Toch heeft wetenschappelijk onderzoek een sterke mobilise-

rende kracht.

We tonen aan dat het altijd beter kan, dat de welvaartsstaat kan verbeteren. Kijk naar een land als Denemarken of

“Wetenschappelijk onderzoek heeft een mobiliserende kracht. We tonen aan dat het beter kan. Verandering is mogelijk.”

Zweden. Als we proportioneel dezelfde tewerkstellingsgraad zouden hebben, zouden we in België een miljoen meer mensen aan het werk hebben. Onze functie is om uit te spitten hoe ze het in Scandinavië doen.”

Wat zijn de grote uitdagingen van onze welvaartsstaat?

“Er zijn altijd grote uitdagingen geweest. Tijdens de economische crisis van de jaren '70 ontstond er massale werkloosheid. Veel jongeren en vrouwen kwamen op de arbeidsmarkt en het aantal uitkeringsgerechtigden steeg razendsnel. Toen werd in rapporten van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) gewaarschuwd dat de situatie niet langer houdbaar was omdat de sociale uitgaven, de loonkosten en de belastingdruk stegen. Intussen zijn we 30 jaar verder en de sociale uitgaven en de belastingdruk zijn nog groter geworden. Toch werkt de verzorgingsstaat nog steeds.

Vandaag kennen we dezelfde uitdagingen: vergrijzing, migratie en armoede verhogen de druk op de gezondheidszorg. We hebben altijd zulke kosten-

stijgingen opgevangen. Maar de samenleving moet wel bereid blijven die kosten te financieren.”

Kunnen we de huidige situatie nog vergelijken met die van 30 jaar geleden?

“Natuurlijk is de situatie veranderd. Maar de principes zijn dezelfde gebleven. Als mensen zien dat hun bijdrage goed wordt besteed, zullen ze bereid blijven om te investeren in de verzorgingsstaat. Migranten kunnen de druk op de ketel verlichten door in groten getale te werken. Het zou de vergrijzing deels kunnen compenseren. Maar de realiteit is anders. Uit een OESO-studie over de arbeidsmarktpositie van migranten van de eerste en tweede generatie in België bleek dat ons land de slechtste score heeft in de hele OESO-regio. En het ziet er niet naar uit dat het snel zal verbeteren. Als je met andere Europese landen vergelijkt, zie je grote verschillen. Er zijn landen die het aanzienlijk beter doen, zoals Engeland. Dat heeft allicht te maken met de koloniale traditie van het land. Maar Frankrijk heeft die traditie ook en toch boeken ze daar geen fantastische resultaten. Veel allochtonen hebben een achterstand opgelopen in het onderwijs, wat leidt tot slechte tewerkstellingskansen. Het is belangrijk dat probleem vast te stellen en er iets aan te doen. Er moet een mentaliteitsverandering komen. Beleid en praktijk moeten veranderen.”

De Belgische gezondheidszorg blijkt ook minder goed dan we dachten.

“Tot 15 jaar geleden waren we een van de koplopers op het gebied van armoedebestrijding. Ondertussen zijn we weggezakt. Er is steeds meer armoede bij ouderen. De pensioenen zijn hier gewoon veel te laag. En daarmee komen we terug bij de vraag of alles betaalbaar is. Ja, dat is het zeker. Op voorwaarde dat de lusten en lasten op een legitieme en doelmatige manier verdeeld zijn. En de vraag is of

dat vandaag wel degelijk het geval is in België. We hebben hoge sociale uitgaven en een hoog armoedepil. Dat komt grotendeels doordat we aan zoveel mensen uitkeringen geven. Meer dan een miljoen mensen ontvangen een uitkering van de RVA, terwijl er in totaal vier miljoen actieve Belgen zijn. Bij die uitkeringsgerechtigden moet je de gepensioneerden optellen en de mensen met een ziekte- en invaliditeitsuitkering. Het resultaat is een hoog afhankelijkheidspeil. Daarom zijn de uitkeringen te laag voor mensen die het echt nodig hebben. Als we rekening houden met de inflatie is de minimale werkloosheidsuitkering voor een gezinshoofd vandaag ongeveer even hoog als in 1982.”

Wat is de oorzaak van die dynamiek?

“Er spelen heel wat corporatistische processen die niemand onder controle krijgt, want niemand heeft de controle. Iedereen heeft verschillende belangen. Dat is wat de heisa rond het generatiepact heeft aangetoond. De sociale top en de economische wereld waren ervan overtuigd dat er verandering moest komen. We zaten met een laag tewerkstellingspeil bij 55-plussers en met een groot aantal uitkeringsgerechtigden. Die uitkeringen waren daarenboven te laag. De oplossing is en blijft een hogere activiteitsgraad realiseren. Dat zorgt voor een breder draagvlak. Minder mensen hebben een uitkering nodig en er is meer geld om uitkeringen te verhogen. Het leek logisch, in theorie.”

Toch liep het anders. Mensen schreeuwden moord en brand bij de gedachte dat ze langer zouden moeten werken. Getuigt dat van de solidariteit die zo nodig is voor het voortbestaan van de verzorgingsstaat?

“Het getuigt van kortzichtigheid. Er is een kleine groep mensen die veel te verliezen heeft bij het wegvallen van het brugpensioen, inclusief werkgevers. En zij hebben minder te winnen bij langer werken dan dat ze erbij verliezen. Die hard roepende minderheid dreigt te veel op het debat te wegen. Je mag ook niet vergeten dat de huidige toestand van de arbeidsmarkt ook economische gevolgen heeft. Door het bestaan van mogelijkheden als loopbaanonderbreking of vervroegde uittreding hebben bedrijven gaandeweg hun arbeidsorganisatie aangepast: ze willen hoogproductieve, jonge werknemers. En de mensen die zeggen dat ze daardoor niet meer mee kunnen in het bedrijf en brugpensioen verkiezen, hebben natuurlijk ook gelijk. Als het bedrijfsleven niet mee wil, is het niet zo eenvoudig als het lijkt om de brugpensioenleeftijd op te trekken tot 60 jaar. Alle neuzen moeten in dezelfde richting wijzen. Dat is moeilijk, maar niet onmogelijk. Nederland heeft dit voor mekaar

Ivo Marx (UA): “Hoe ouder de werknemer, hoe duurder. Dat veranderen zal een werk van lange adem worden.”

gekregen. Midden jaren '80 bevonden Nederland en België zich ongeveer in dezelfde economische en sociale situatie. Nu, 25 jaar later, is Nederland erin geslaagd de tewerkstelling te doen groeien en de uitkeringsafhankelijkheid onder controle te krijgen.”

“Er is een kleine groep mensen die veel te verliezen heeft bij het wegvallen van het brugpensioen. Die hard roepende minderheid dreigt te veel op het debat te wegen.”

In Scandinavische landen wordt er meer en langer gewerkt. Mensen gaan er pas na 65 met pensioen. Waarom kan het daar wel en hier niet?

Ive Marx (UA): "Meer dan een miljoen mensen ontvangen een uitkering van de RVA, terwijl er in totaal vier miljoen actieve Belgen zijn. Het resultaat is een hoog afhankelijkheidspeil. Daarom zijn de uitkeringen te laag voor mensen die het echt nodig hebben."

"Mensen hebben de natuurlijke reactie om hun zekerheden te behouden, in plaats van hun anciënniteitsopbouw in vraag te stellen."

"Omdat daar de bedrijfswereld mee in die dynamiek is gestapt. Er heerst een andere bedrijfsmentaliteit. Scandinavische werkgevers proberen 50-plussers werknemers niet uit te rangeren. Mensen werken

er ook niet 40 jaar in dezelfde functie. Echt gezond kan het toch niet zijn dat een leerkracht bijvoorbeeld 40 jaar dezelfde job uitvoert. Onze bedrijven hebben ook een tra-

ditie van anciënniteit in de loonopbouw. Hoe ouder de werknemer, hoe duurder. Dat veranderen zal een werk van lange adem worden. Mensen hebben de natuurlijke reactie om hun zekerheden te behouden, in plaats van hun anciënniteitsopbouw in vraag te stellen."

Hoe staat u tegenover de steeds grotere vraag naar middelen voor de zorgsector? Blijft zorg voor iedereen nog mogelijk of wordt een privé-verzekering onvermijdelijk?

"De sluipende privatisering in de zorgsector is een probleem. We spraken daarnet over de pensioenen

die in relatieve termen achteruitgaan. En om te besparen hebben we de hoogste pensioenen verlaagd. Dat verzekeringskarakter, dat zo eigen is aan onze verzorgingsstaat, is verwaterd. Opnieuw omwille van de kostendruk en omdat zoveel mensen een uitkering krijgen. Daardoor is er nu een groep van mensen met een goede aanvullende pensioenregeling en een zonder. Hetzelfde geldt voor de gezondheidszorg. Nu krijg je wel nog de basisvoorzieningen, maar je betaalt voor de extra's. Denk maar aan een hospitalisatieverzekering of het verschil in kost en kwaliteit van rusthuizen."

-
- ▶ Voor informatie over de OESO, zie www.oecd.org
 - ▶ Centrum voor Sociaal Beleid: webho1.ua.ac.be/csb/
 - ▶ Reacties welkom op www.weliswaar.be/forum